

Андрій Олійник, Наталія Фесенко

Мелітопольський державний педагогічний університет
ім. Богдана Хмельницького Україна, м. Мелітополь

ВИКОРИСТАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНО-ГРУПОВИХ ФОРМ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЯК МЕХАНІЗМ УДОСКОНАЛЕННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Освітній процес початкової школи потребує розробки змістового та процесуального забезпечення ефективних умов комунікації учнів, удосконалення способів співпраці. Перспективною в цьому може бути групова форма діяльності школярів, що забезпечить удосконалення традиційної методики навчання, розширить її зміст, створить умови для взаємодії та розвитку творчого потенціалу особистості. Диференційовано-групова форма роботи активно застосовується в педагогічній практиці, вченими-методистами розроблено загальнодидактичні принципи організації групового навчання, які висвітлені в роботах науковців (М.Д.Виноградова, В.К.Дяченко, Х.Й.Лійметс, І.Б.Первін, М.М.Скаткін, О.Г.Ярошенко).

У дослідженні проблеми, зокрема питання про спрямування організації навчання на активізацію пізнавальної діяльності школярів при застосуванні групової форми діяльності розглянуті в працях науковців: К.О. Баханов, М.А. Данілова, В.П. Корнєєва, Н.О. Мірошніченко, М.М. Скаткіна, А.І. Сологуба, Н.І. Стяглик, І.П. Підласого, О.І. Пометун, Т.І. Шамової, Г.І. Щукіної, О.Г. Ярошенко та інших.

Групова форма діяльності як активна форма навчання і викликає інтерес учителів, що допомагає у створенні оптимальних умов для навчальної діяльності учнів, розвитку їх творчих здібностей підвищення рівня навчальних досягнень.

Молодший шкільний вік характеризується готовністю до шкільного навчання, готовністю до нових обов'язків, відповідальністю перед учителем, батьками, класним колективом. В цьому віці розпочинається інтенсивний процес формування навчальної діяльності як провідної в діяльності учня. Особливого значення набувають певні соціальні мотиви під час навчання – обов'язку перед старшими. Пізнавальний інтерес у більшості дітей цього віку навіть в кінці навчання в початкових класах залишається на доволі низькому рівні, хоча саме інтерес як емоційне переживання пізнавальної потреби слугує основою для внутрішньої мотивації навчальної діяльності на початку навчання.

Внутрішньокласна диференціація, основною метою якої є диференціація навчальних завдань повинна забезпечити кожному учню оптимальний характер пізнавальної діяльності в процесі навчальної роботи. Позитивними умовами диференціації навчальної діяльності школярів є такі:

- матеріал можна класифікувати за ступенем складності, за мірою самостійності, за обсягом роботи;

- можливість об'єднання учнів у групи доволіно, групи не мають бути постійними, застосування самостійності учнів в обранні посилює видів роботи;

- використовувати диференційні завдання систематично, майже на кожному уроці;

- диференціація найбільше оптимально застосовується під час фронтальної роботи, при розв'язанні загальних навчальних завдань.

- процес засвоєння повинен супроводжуватися систематичним контролем якості знань, умінь, навичок через самоперевірку, з наступною самооцінкою;

- диференціація повинна здійснюватись за допомогою чіткої системи фронтальних, групових та індивідуальних форм роботи.

При застосуванні диференціації для формування позитивного ставлення до навчання варто добирати завдання з нарощуванням ступеня складності. Поступове ускладнення завдань дає учням можливість перейти на вищий рівень пізнавальної діяльності.

На сьогодні диференціація за рівнем розумового розвитку не набуває в сучасній педагогіці однозначного оцінювання в ній поряд з позитивними є і деякі негативні моменти.

Серед позитивних аспектів впровадження диференціації можна назвати такі: виключаються невинуваті та недоцільні для суспільства опосереднення дитини, вчитель допомагає у засвоєнні навчального матеріалу, відсутність в класі учнів, які не засвоюють матеріал, не виникає необхідність у зниженні загального рівня викладання (змістового компоненту), з'являється можливість більш ефективно працювати з учнями, які погано адаптуються до навчальних вимог, підвищується рівень Я-концепції: сильні затверджуються в своїх здібностях, слабкі набувають можливість випробувати навчальний успіх.

Гуманістична парадигма освіти та дитино центризм доводять, що діти народжуються з різними задатками, які розвиваються в різноманітні здібності, нахили та вподобання, а місія педагога полягає у тому, щоб не загубити жодної дитини, дати кожній можливість розкрити все краще, що закладене природою, родиною, школою. Для цього вчитель повинен знати кожного свого учня, цікавитись ним як особистістю. Високий рівень освіти пов'язаний зі значним обсягом інформації, формуванням великої кількості практичних умінь, компетентностей, системи цінностей. І саме диференціація як принцип навчання передбачає таку організацію роботи на уроці, за якої кожному учневі будуть створені сприятливі умови для розвитку й навчання залежно від його розумових здібностей, фізичного стану та розвитку.

Диференціація гуманізує навчальний процес, дає можливість знизити навантаження на учнів і підвищити мотивацію навчання, прискорює розвиток дитини. Досягається це добором відповідного навчального матеріалу та формуванням раціональних умінь самостійної роботи, необхідних для засвоєння матеріалу.

Для якісної та результативної організації процесу диференціації навчального процесу, вчителю необхідно виконувати певну сукупність вимог:

- глибоке вивчення кожного учня, системне проведення психолого-педагогічних спостережень;

- наближення навчання до реального навколишнього життя, систематичне звертання до особистого досвіду дитини, її бачення проблеми;

- чітко визначати, на якому з етапів потрібна диференціація;

- передбачення труднощів, що можуть виникнути в учнів під час матеріалу, і перспективний аналіз щодо методичних підходів (для чого плануються завдання, чому їх необхідно використати саме на цьому етапі, якого результату слід очікувати);

- уміло використання заохочення учнів.

Вплив групової форми діяльності на рівень навчальних досягнень учнів є ефективним, якщо: комплектацію навчальних груп здійснювати з урахуванням якісного та оптимального кількісного складу; групову форму діяльності застосовувати систематично (на різноманітних за типами уроках і на різних їх структурних етапах); використовувати групові різнорівневі завдання як засіб активізації навчання школярів.

Література

1. Дубяга С. Підготовка майбутніх учителів до розв'язання непередбачуваних педагогічних ситуацій / С. Дубяга // Рід. шк. 2006. № 1. С. 28 – 29.

2. Дубяга С. М. Проблеми наступності і перспективності дошкільної та початкової ланок освіти / С.М. Дубяга, Т.В. Фефілова, С.В. Ткаченко // Науковий вісник Мелітопольського держ. пед. ун-ту. 2011. N 7. С. 186–191.

3. Олексенко Р. І. Особистість в освітньому середовищі, яке динамічно трансформується / Р. І. Олексенко, Ю. А. Васюк // Філософські обрії. - 2017. - Вип. 37. - С. 124-135.

4. Олексенко Р. І. Стратегічні завдання освіти і виховання сучасного підприємця /

Р. І. Олексенко // Нова парадигма. - 2012. - Вип. 112. - С. 19-28.

5. Roman Oleksenko, Valentin Molodychenko, Nina Shcherbakova. Neoliberalism in Higher Education as a Challenge for Future Civilization. *Philosophy and Cosmology*. 2018. Vol. 20.

6. Окса М. Вплив управління навчальним закладом на якість освіти / М. Окса, К. Олексенко // Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогіка .-2018.- №20. - С. 52-56.

7. Молодиченко В. В. Подготовка будущих учителей начальных классов к формированию ценностных ориентаций учеников / В.В. Молодиченко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: педагогіка. – 2011. – №. 2.

8. Молодиченко В. В. Формування особистості майбутнього вчителя гуманістичної орієнтації / В. В. Молодиченко. – Режим доступу: www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2011_13/files/P1311_23.pdf.